

Περιπλανήσεις σέ δρόμους ποιμαντικής διακονίας

Βιοτεχνολογία καὶ Βιοηθική στὸν Ἡμερήσιο Ἀθηναϊκὸ Τύπο

Τοῦ Καθηγητοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου
καὶ συνεργατῶν του

Στὸ πλαίσιο «Εἰδικὰ Θέματα Ποιμαντικῆς Γάμου καὶ Οἰκογένειας II» μὲ ἀναφορὰ σέ «Θέματα Βιοτεχνολογίας καὶ Βιοηθικῆς» τοῦ χειμερινοῦ ἑξαμήνου 2003-2004 τοῦ Μ.Π.Σ. «Ποιμαντικὴ Θεολογία καὶ Ἀγωγή» τοῦ Τομέα Χριστιανικῆς Λατρείας Ἀγωγῆς καὶ Διαποιμάνσεως τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, οἱ μεταπτυχιακοὶ φοιτητές: Ἀνδρομάχη Γεωργιάδη, Ἐλευθερία Καλέργη, Ἀσημένια Κουρτεσάκη, π. Δημήτριος Μπέλεσης, Νεκτάριος Παπαδόπουλος, Παρασκευὴ Ρεντζῆ, Γεώργιος Σκλίας, Χρῆστος Στάϊκος, Εἰρήνη Τερέζη, Ἐμμανουὴλ Τζάλας, Κωνσταντῖνος Τσαμουρᾶς ὑπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ καθηγητοῦ Ἀ.Μ. Σταυροπούλου καὶ σέ συνεργασία μὲ τὴν κα Ἀριάδνη Σαραντουλάκου, Μ. Th. Θεολογίας, συνέγραψαν ἔργασία μὲ τὸν γενικὸ τίτλο «Βιοτεχνολογία καὶ Βιοηθικὴ στὸν Ἡμερήσιο Ἀθηναϊκὸ Τύπο», ἐκτάσεως 173 σελίδων. Στὸ ἄρθρο μας αὐτὸ παρατίθενται τὰ τελικὰ συμπεράσματα τῆς ἔρευνας.

Γιὰ κάθε ἐπιστημονικὸ ἀντικείμενο ἢ θεωρία χωρὶς πρακτικὴ ἐφαρμογὴ ἀποτελεῖ ἔλλειψη, γι' αὐτὸ καὶ οἱ μεταπτυχιακοὶ φοιτητές ἀποφάσισαν ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου θέματος, ποὺ εἶναι καὶ τόσο ἐπικαιρο, ἐργαζόμενοι ἀτομικὰ καὶ ὁμαδικὰ νὰ κατευθύνουν τὰ πορίσματά τους στὴ δημιουργία μιᾶς φροντιστηριακῆς ἐργασίας πολιτικῆς ἐφαρμογῆς.

Τὰ ἐρευνητικὰ στάδια τῆς ἐργασίας ὑπῆρξαν: α) ἐρωτηματολόγιο, β) ἀναζήτηση

καὶ ἐπιλογή στοιχείων, γ) καταγραφή στοιχείων, δ) σύνθεση τελικῆς ἐργασίας καὶ σύνταξη ἐπιλογικοῦ συμπερασματικοῦ κειμένου μὲ πορίσματα ποὺ ἀποτυπώθηκαν καὶ σέ πίνακες, σχεδιαγράμματα καὶ γραφήματα.

Ἡ ἔρευνα ἐστιάζεται στὸν τύπο τῆς πρωτεύουσας (ἡμερήσιο καὶ κυριακάτικο) σέ ζητήματα βιοτεχνολογίας καὶ βιοηθικῆς. Χρονολογικὰ, ἀντιπροσωπευτικὸ δείγμα ὑπῆρξε τὸ διάστημα ἀπὸ 6 Νοεμβρίου 2003 ἕως καὶ 29 Ἰανουαρίου 2004. Ἡ συγκέντρωση καὶ ἀρχειοθέτηση τῶν ἀποκομμάτων ἔγινε ἀλφαβητικῶς, βάσει τῶν ἑξῆς κατηγοριῶν: Ἀμβλώσεις, βιοτεχνολογία, γενετική, εὐθανασία, κλωνοποίηση, μεταλλαγμένα τρόφιμα, Μεταμοσχεύσεις καὶ Τεχνητὴ Γονιμοποίηση.

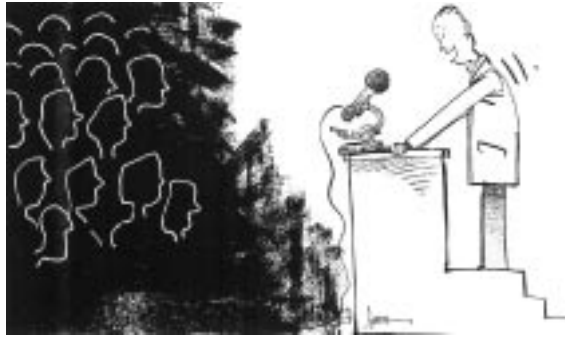
Ἡ διαπίστωση ὅτι σέ κάποια ἄρθρα γίνεται ἀπλή φωτογράφιση τῶν γεγονότων, ἐνῶ σέ μερικὰ ἄλλα ἐμφιλοχωρεῖ καὶ τὸ προσωπικὸ στοιχεῖο μὲ ἠθικὸ προβληματισμὸ καὶ διλήμματα, γεννᾷ εὐλογο τὸ ἐρώτημα κατὰ πόσον ἢ πληροφόρηση τῆς κοινῆς γνώμης εἶναι καθ' ὅλα γνήσια καὶ αὐθεντικὴ ἢ γίνεται μὲ τρόπο ἐλλιπὴ καὶ ἴσως κατευθυνόμενο. Δὲν πρέπει μάλιστα νὰ παραθεωρεῖται ὁ κίνδυνος τῆς παραπληροφόρησης ἢ παραποίησης καὶ παρερμηνείας τῆς πραγματικότητας. Τὸ προσωπικὸ σχόλιο τοῦ δημοσιογράφου ἐπηρεάζει τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ στὸ ὅποιο ἀπευθύνεται καὶ ἴσως δὲν ἀφήνει

πολλά περιθώρια αντίδρασης και κριτικής στάσης στα γραφόμενα.

Έδω ακριβώς έγκειται και το γενικότερο ζήτημα της δυνατότητας τοποθέτησης του μέσου Έλληνα σε όλα τα σχετικά ζητήματα που προβάλλονται κατά καιρούς τόσο από τον τύπο όσο και από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και επικοινωνίας. Σε όρισμένες περιπτώσεις άλλωστε διαφαίνεται μια επίμονη και διαρκής ένασχοληση των δημοσιογράφων με κάποιο συγκεκριμένο θέμα που

οφείλεται στο συνδυασμό ποικίλων λόγων που διαδραματίζονται στο συγκεκριμένο χώρο και το καθιστούν επίκαιρο αλλά συχνά χρόνως και προσοδofόρο από πλευράς πωλήσεων των φύλλων της εφημερίδας ή και διαφημιστικό για τυχόν οικονομικά συμφέροντα που κρύβονται πίσω από αυτό έννοείται το θέμα.

Θετικό και έλπιδοφόρο σημείο της έρευνας υπήρξε η γραπτή τοποθέτηση έγκριτων επιστημόνων (γιατρών, βιολόγων, γενετιστών, εκπροσώπων της επιστήμης του ανθρώπου) που διασφαλίζει την αξιοπιστία των κειμένων και την έμπεριστατωμένη ενημέρωση του αναγνωστικού κοινού, παρ' ότι μερικές φορές με κάποιους σχολιασμούς τους δίνουν κατευθυντήριες γραμμές που γεννούν έρωτηματικά. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί και σειρά άρθρων επί των συγκεκριμένων θεμάτων από δημοσιογράφους χωρίς εξειδικευμένες γνώσεις. Μεταφέρουν πληροφορίες που οι ίδιοι έχουν λάβει. Το πράγμα όμως μπορεί να καταστεί «επικίνδυνο», από τη στιγμή που τα άρθρα τους έμπεριέχουν προσωπικό σχολιασμό στο καθαρά ενημερωτικό περιεχόμενό τους και μπορούν να οδηγήσουν σε έσφαλμένα συμπεράσματα.

Είναι αναγκαία ή ενημέρωση και ή αμφίδρομη επικοινωνία των ειδικών επιστημόνων και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου ως διαδικασία συναίνεσης. («Le Figaro», 26 Μαρτίου 2004, σ. 14.)

Άξίζει επίσης να αναφερθεί ή περιορισμένη έως ελάχιστη παρουσία των θέσεων της Όρθοδόξου Έκκλησίας επί των συγκεκριμένων θεμάτων κάτι που πρέπει να γίνει αντικείμενο προβληματισμού τόσο του «χριστιανού» αναγνώστη όσο και της ίδιας της επίσημης Έκκλησίας της Ελλάδος. Δεν πρέπει, όμως, να παραθεωρείται ή διαπίστωση ότι οι απόψεις της Έκκλησίας ένυπάρχουν και εκφράζονται μέσα από τα διάφορα βιοθητικά διλήμματα-προβληματισμούς των

συγκεκριμένων άρθρων.

Γεννώνται έρωτήματα του τύπου: υπάρχει άδιαφορία επί της ουσίας των θέσεων της Έκκλησίας ή θεωρείται δεδομένο ότι ή Έκκλησία είναι παραδοσιακή, παρωχημένη και δεν συμβαδίζει κατά συνέπεια με τις σύγχρονες εξελίξεις-άπαιτήσεις της βιοτεχνολογικής ανάπτυ-

ξης, όποτε και αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα, αν όχι τροχοπέδη στο σύγχρονο κόσμο; Μήπως, όμως έτσι θυσιάζονται στο βωμό της τεχνολογικής εξέλιξης οι άνθρωπινες αξίες και φιμώνεται ή ανθρώπινη αξιοπρέπεια;

Ευτυχώς υπάρχουν πάντοτε «φωνές έν τη έρήμω...». Η μη έπαρκής παρουσίαση των θέσεων της Έκκλησίας δεν σημαίνει ότι ή Έκκλησία δεν έχει λόγο! Έχει καταγράψει και κατοχυρώσει τις απόψεις της. Ο Όρθόδοξος Έκκλησιαστικός Τύπος έχει παρουσιάσει πλούσιο υλικό την τελευταία πενταετία (βλ. Άναφορές θεολογικού και έκκλησιαστικού τύπου σε θέματα βιοηθικής, Ά.Μ. Σταυροπούλου με συνεργασία Άριάδνης Σαραντουλάκου, Νοέμβριος 2003 – Υπ. Άνάπτυξης, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας) και καθιστά σαφή τη θέση του.

Ός συνέπεια της έρευνας προτείνουμε να

ἀναληφθεὶ μιὰ ἐπισταμένη θεολογικὴ ἀνάγνωση τῆς βιολογικῆς ἐπανάστασης, δηλαδή μιὰ βαθύτερη κατανόηση τῆς νέας γνώσης (βιοτεχνολογίας) με βάση τις προϋποθέσεις καὶ τὰ κριτήρια ποὺ προσφέρει ἡ Θεολογία. Ὁ Axel Kahn ὑποστηρίζει ὅτι «τὰ γονίδια δὲν καθορίζουν τὸν ἄνθρωπο». Ἡ γνώση τῶν ὁρίων εἶναι σωτήρια, γιατί βοηθάει τὸν ἄνθρωπο νὰ διακρίνει μεταξὺ ἐπιθυμίας καὶ πραγματικότητας, γνώσεως καὶ ψευδοῦς γνώσεως. Ἡ γνώση ποὺ προσανατολίζεται στὴν ψευδαίσθηση τῆς αὐτάρκειας καὶ τῆς αὐτονομίας γίνεται ἐπικίνδυνη (παρακοὴ πρωτοπλάστων, πύργος Βαβέλ). Γνώση ὅμως ὀρθὰ ἱεραρχημένη βρίσκεται στὴ γραμμὴ ποὺ ἡ βουλή τοῦ Θεοῦ χάραξε γιὰ τὴν ἄσκηση τῶν δυνατοτήτων τοῦ ἀνθρώπου (βλ. Ἄ. Μ. Σταυροπούλου, *Μιὰ θεολογικὴ ἀνάγνωση τῆς βιολογικῆς «ἐπανάστασης»*, περ. Ἐφημέριος, Ἀπρίλιος 2001).

Σ' αὐτὰ τὰ πλαίσια τῶν ἀνθρωπίνων δυνατοτήτων κινοῦνται καὶ οἱ Ἐπιτροπές Βιοηθικῆς σὲ ἐθνικὸ ἢ καὶ διεθνὲς ἐπίπεδο με στόχο τὴν χάραξη κατευθύνσεων γιὰ τὴν ἀπάντηση ἐγειρομένων ἐρωτημάτων καὶ τὴν ἐπίλυση συγκεκριμένων πρακτικῶν αἰτημάτων, ὥστε νὰ μὴν ἀφήνονται μόνο στὴν καλὴ πίστη καὶ τὴν ἀγαθὴ διάθεση τῶν ἐρευνητῶν καὶ τῆς βιομηχανίας. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ὁμάδα Ἠθικῆς τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῶν νέων Τεχνολογιῶν (1998), σὲ ἐθνικὸ ἐπίπεδο λειτουργοῦν ἀρκετὲς Ἐπιτροπές Βιοηθικῆς, ὅπως τοῦ Ὑπουργείου Ἀνάπτυξης (1997), τοῦ Ὑπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας καὶ Δημοσίων ἔργων (2001), τοῦ Ὑπουργείου Ὑγείας καὶ Πρόνοιας, ἡ Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ Βιοηθικῆς, ποὺ μαζί με τὴν Ἐθνικὴ Ἐπιτροπὴ γιὰ τὰ Δικαιώματα τοῦ Ἀνθρώπου ὑπάγεται ἀπευθείας στὸν πρωθυπουργὸ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ ἑλληνικὸ κράτος ἀνταποκρίνεται στὴ σύμβαση γιὰ τὴν προστασία τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τῆς ἀξιοπρέπειας τοῦ ἀνθρώπου σὲ σχέση με τὶς ἐφαρμογὲς τῆς Ἰατρικῆς καὶ τῆς Βιολογίας ποὺ ὑπέγραψαν τὰ κράτη-μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης στὶς 4

Ἀπριλίου 1997 στὸ Ὄβιέδο τῆς Ἀστουρίας (βλ. Ἄ. Μ. Σταυροπούλου, *Βιοτεχνολογία καὶ Βιοηθικὴ*, περ. Ἐφημέριος, 15-10-1998 καὶ 15-11-1998).*

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1998 με τὶς εὐλογίες τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου ἔχει συστήσει Εἰδικὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς Βιοηθικῆς ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Ἀρχιμανδρίτου κ. Νικολάου Χατζηνικολάου (νῦν Μητροπολίτου Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς)· συγχρόνως λειτουργεῖ Συνεδριακὸ Κέντρο Βιοηθικῆς στὸ Μετόχι τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας Ἀγ. Ὁρους στὸν Βύρωνα· τέλος, στὴν ἱστοσελίδα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (<http://www.ecclesia.gr>) ὑπάρχει πλούσιο βιβλιογραφικὸ ὕλικο ποὺ παραπέμπει σὲ σχετικὰ θέματα.

Οἱ μεταπτυχιακοὶ φοιτητὲς τοῦ συγκεκριμένου Μεταπτυχιακοῦ Προγράμματος Σπουδῶν συνειδητοποίησαν ὅτι δὲν πρέπει νὰ μένουν ἀδρανεῖς ἀπέναντι στὶς προκλήσεις καὶ προσκλήσεις τῆς βιοϊατρικῆς τεχνολογίας· δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀπαθεῖς θεατὲς τῶν ἐξελίξεων. Πέρα ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ καὶ ἐρευνητικὴ ἀξία τοῦ κάθε πράγματος πρέπει νὰ βρίσκονται σὲ συνεχὴ ἐργήγορη, νὰ παρεμβαίνουν καὶ νὰ προλαβαίνουν καθ' ὅσον ἡ Θεολογία δὲν «προφητεύει» μόνο τὰ μέλλοντα ἀλλὰ «διαβάξει» καὶ τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν, «ἀναγινώσκει καὶ γινώσκει» (Πράξεις 8,30).

* Τὰ κείμενα στὰ ὁποῖα ἀναφερόμαστε βρίσκονται ἐπίσης στὶς διδακτικὲς σημειώσεις τοῦ Καθηγητοῦ Ἄ. Μ. Σταυροπούλου. *Ποιμαντικὴ Γάμος, Οἰκογενείας καὶ Ἰσότητας τῶν δύο φύλων*, Ἀθήνα 2004 καὶ στὶς σ. 435-470, 275-282 καὶ 283-292.

